

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методики дошкільної та початкової освіти

**ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДИНАМІЧНИХ
УЯВЛЕНЬ ПРО ЗМІНИ В ПРИРОДІ**

**Дипломна робота
на здобуття ступеня вищої освіти бакалавр**

Виконала: студентка 2 курсу, 231 гр.
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Свинцова Світлана Вікторівна
Керівник доц. Семашкіна Г.М.
Рецензент Бойчук О.А.

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1	
Аналіз нормативних, психолого-педагогічних джерел	
з проблеми дослідження.....	6
1.1. Уявлення як психологічне утворення.....	6
1.2. Форми, засоби та методи ознайомлення дітей з природою.....	12
Розділ 2	
Система роботи вихователя щодо формування у дошкільників	
динамічних уявлень про зміни в природі.....	19
2.1. Інтегровані заняття як форма засвоєння дітьми	
уявлень про природу.....	19
2.2. Метеорологічний майданчик як форма ознайомлення дітей	
зі змінами у природі.....	23
2.3. Організація співпраці з батьками щодо формування	
у дошкільників динамічних уявлень.....	29
Висновки.....	32
Список використаних джерел.....	35
Додатки.....	39

Вступ

Гармонійний розвиток особистості неможливий без організації природовідповідного виховання. На ролі оточуючого середовища, природи, як важливого виховного чинника, наголошували у своїх роботах Я.Коменський, Г.Песталоцці, Ж.Ж.Руссо, К.Ушинський, В.Сухомлинський та ін. Класики педагогіки відзначали можливості чуттєвого сприйняття дитиною яскравого і динамічного світу.

Для дошкільника, у якого превалює сенсорне сприймання оточуючого саме природні об'єкти та явища є тим матеріалом, що активізує дитячу допитливість. Це враховано у Базовому компоненті дошкільної освіти, затвердженим у 2021 році. Так, засобами освітніх напрямів «Дитина в природному довкіллі» і «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» передбачено формування ключових компетентностей дітей дошкільного віку (природничо-екологічну, сенсорно-пізнавальну, здоров'язберезувальну, дослідницьку тощо).

Розгляд змістового наповнення кожного з окреслених освітніх напрямів дозволяє виділити уявлення про зміни в природі, формування яких у дошкільників сприяє розвитку їх чуттєвого досвіду, спостережливості, еколого-естетичних вмінь. Крім того, у дослідженнях Л.Венгера, Л.Зайцевої, О.Запорожця, К.Крутій, В.Логінової, С.Ніколаєвої, доведено, що ознайомлення дітей з динамічними змінами у природі дозволяє значно підвищити рівень їх розумового розвитку. До основних методів вчені відносять регулярні спостереження за об'єктами природи з обов'язковою системною фіксацією результатів, евристичні бесіди для усвідомлення закономірної послідовності змін. Це, на думку дослідників, дозволить розширити уявлення дітей про сезонні природні зміни, активізувати їх екологічну діяльність, виховувати бережливе ставлення до оточуючого природного середовища. [4]

Знайомство дітей з народними прикметами сприяє залученню їх до

народної мудрості, народного досвіду, культури свого народу, а також вихованню поваги до своїх предків, старшого покоління. Спостерігаючи самотійно, діти вчаться запам'ятовувати, аналізувати прикмети, супроводжуючи їх певними діями, вчаться робити замальовки. При цьому вони відчують непідробну радість відкриття, потребу в дослідженні.

У дослідженнях Г.Біленької, Т.Науменко, О.Половіної, Г.Тарасенко розкривається значення ознайомлення дошкільників з «живими барометрами», як методу формування дбайливого ставлення до природи. В процесі такої діяльності діти вчаться розуміти мову природи, знаходять залежності зміни погоди на навколишнє середовище. Прогнозування погоди сприяє підведенню дітей до філософського поняття взаємопов'язаної картини світу. [3]

Так, актуальність питання, його теоретичне обґрунтування, з одного боку, і недостатній методичний супровід для організації відповідного освітнього процесу у закладах дошкільної освіти, з іншого, зумовили вибір теми нашого випускного дослідження: **«Формування у дітей дошкільного віку динамічних уявлень про зміни в природі».**

Робота виконана згідно з науково-дослідною темою кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету: «Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності сучасного педагога дошкільної та початкової освіти».

Об'єкт дослідження: процес формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: методична система формування у дітей динамічних уявлень про зміни в природі.

Мета дослідження: обґрунтувати педагогічні умови формування уявлень про динамічні зміни в природі у дітей дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Вивчити літературу, альтернативні джерела інформації з даної проблеми.

2. Визначити умови формування у старших дошкільників уявлень про сезонні зміни в живій природі.
3. Описати форми і методи усвідомлення дітьми системних змін у природі.
4. Розробити відповідні методичні рекомендації.

При вирішенні поставлених завдань були використані такі методи дослідження: вивчення і аналіз психолого-педагогічних, методичних джерел, узагальнення передового досвіду, педагогічне спостереження, узагальнення результатів.

Апробація. Основні результати дослідження обговорювалися на студентських конференціях, засіданнях кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету, висвітлені у публікації автора.

Структура дослідження: випускна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел.

Розділ 1

Аналіз нормативних, психолого-педагогічних джерел з проблеми дослідження

1.1. Уявлення як психологічне утворення

Аналіз змісту освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі» Базового компоненту дошкільної освіти дозволяє визначити основні завдання, які постають перед педагогами дошкільних закладів. Так, виокремлення знань і навичок цього концентру засвідчує необхідність формування у дошкільників уявлень про природні явища та об'єкти, які усвідомлюються лише в процесі безпосереднього спостереження.

В.О.Сухомлинський зазначав, що «світ, що оточує дитину – це перш за все світ природи з безмежним багатством явищ, з невичерпною красою, тут, у природі, вічне джерело дитячого розуму» [25].

У межах нашого дослідження виникає потреба теоретичного обґрунтування таких дефініцій як «уявлення», «зміни у природі».

Уявлення – це «чуттєво-наочний образ предметів або явищ дійсності, що зберігається і відтворюється у свідомості людини поза безпосереднім впливом їх на органи чуттів» [30].

Уявлення – відтворені образи раніше сприйнятих предметів. Це наочні образи предметів і явищ, що сприймалися раніше і які не діють в даний момент на органи почуттів.

Педагогічний словник дає нам таке визначення: уявлення-образ предмета, що сприймався в минулому, але на даний момент часу не діє на нас [30]. За визначенням В.В.Давидова – уявлення – наочний образ предмета або явища, який виникає на основі минулого досвіду (даних відчуттів і сприйняття) шляхом його відтворення в пам'яті або уяві [7, С.47].

Фізіологічна основа уявлень – сліди, що залишилися в корі великих півкуль мозку від збуджень, які були раніше. Під впливом подразника старі нервові зв'язки в корі головного мозку пожвавлюються, виникає образ. Уявлення – це результат переробки та узагальнення минулих сприйнятів.

Без сприйняття неможливим було б формування уявлень (наприклад, у сліпих немає уявлення про квіти, у глухих від народження – про звуки). «Уявлення відображають характерні ознаки (наприклад, уявлення про річку актуалізує смужку води, що тече між двома берегами). Ми бачили різні річки з різними берегами, але в уявленні ж відбиваються наочні ознаки, характерні для будь-якої річки» [17].

У різних людей, залежно від їх індивідуальних особливостей уявлення можуть значно відрізнятися. Уявлення у дітей в цілому більш яскраві, ніж у дорослих, що вказує на переважання в дитячому віці діяльності першої сигнальної системи. Яскраві та живі уявлення найчастіше спостерігається у тих дорослих людей, діяльність яких потребує інтенсивної участі образів, тобто роботи першої сигнальної системи (художня література, різні види мистецтва, конструкторська діяльність).

Отже, уявлення – це узагальнене відображення навколишнього світу.

А.В.Запорожець, Л.А.Люблінська, Г.І.Мінська займалися дослідженням однієї з важливих форм внутрішньої діяльності дошкільника – уявлення. В їх роботах підкреслювалося, що дитина може передбачати у майбутньому зміни ситуації, наочно уявляти собі різні перетворення і зміни об'єктів. План уявлень не виступає у вигляді «чистих уявлень». Він включений в елементарні форми свідомої діяльності дитини. Навколишня дійсність не виступає для дитини як хаос розрізнених явищ. У неї вже є відносно проста система конкретних і узагальнених уявлень про оточуючі речі. Ця система є основою орієнтування в навколишньому

для дитини світі, дозволяє правильно кваліфікувати явища, що сприймаються [12; 17; 18].

Наприклад, у дослідженні С.Н.Ніколаєвої показано, що у дітей середнього та старшого дошкільного віку є узагальнені уявлення про живу і неживу природу. Вони вже виділяють в образній формі ряд істотних ознак даних об'єктів. Важливо підкреслити, що діти не тільки виділяють і розрізняють окремі області дійсності, але кожен область вони диференціюють на окремі великі сфери. В області живої природи бачать відмінності між рослинами і тваринами, в області неживої природи розрізняють спокій і рух, орієнтуються на агрегатні стани речовини і т.ін. [19].

Аналіз наявних у дітей уявлень про навколишні предмети і явища дозволяє виділити 2 різних, але взаємопов'язаних шляхи формування цих уявлень.

Перший шлях – формування уявлень в процесі безпосереднього сприйняття предметів, але без їх практичного перетворення. На основі перцептивних дій у дітей формується вміння відтворювати в уяві різні предмети і явища, які до цього виступали як об'єкти їх сприйняття.

Дошкільники спостерігають предмети і явища не тільки в їх статичному стані. Об'єктом їх сприйняття часто стають зміни цих предметів, їх перетворення під дією природних сил. Наприклад, діти спостерігають танення льоду під променями весняного сонця, розпускання бруньок і т.ін. Перетворення об'єктів природними факторами відіграє важливу роль у формуванні динамічних дитячих уявлень, у формуванні початкових форм розуміння зміни і розвитку явищ.

Другий шлях – формування уявлень в процесі практичної, перетворюючої діяльності самих дітей. Засвоєні за допомогою дорослого способи практичного перетворення предметів виступають як потужний інструмент пізнання навколишнього світу. Особливе значення дані способи мають для виявлення прихованих сторін, властивостей і зв'язків

предметів, тобто таких що безпосередньо не сприймаються [9].

Дослідники, що займаються питаннями формування уявлень, визнають велику важливість минулого досвіду. Наявність у дітей конкретних уявлень про предмети і явища природи є необхідною передумовою для свідомого засвоєння знань про природу, які повідомляються педагогом в узагальненому вигляді (у формі опису, визначених висновків і так далі).

Встановленням етапів формування уявлень займалися різні методисти. Одним з перших методистів, які побачили необхідність в процесі навчання організувати сприйняття предметів і явищ за допомогою органів почуттів, є К.П.Ягодовський.

На його думку, на основі об'єктів, що сприймаються за допомогою органів чуття, формується ряд яскравих уявлень, єдиних ознак. К.П.Ягодовський вважає, що для того щоб сформувати уявлення або поняття необхідно досягти розуміння, а для того, щоб досягти розуміння, потрібно не тільки пояснити, а й керувати пізнавальним процесом.

На основі цього він створив механізм формування уявлень, який складається з п'яти етапів.

1 етап. Сприйняття предмета.

2 етап. Виділення відмінних рис у предметів або явищ.

3 етап. Знаходження ще одного такого ж предмета (для закріплення сприйняття).

4 етап. Замальовка по пам'яті (як сформувалося уявлення).

5 етап. Зовнішня мовленнєва дія (для закріплення уявлень), (перший і другий етапи найчастіше реалізуються в процесі взаємодії з природою) [36].

На основі сформованих уявлень діти без зусиль зрозуміють і засвоять додаткові відомості про предмет. Методист В.М.Пакулова вважає, що спочатку має бути відчуття, а потім педагог за допомогою питань допомагає відтворити відчуття. На її думку, важливу роль у

формуванні уявлень грає організація вправ з впізнавання і розрізнення об'єктів природи. Але для цього дітей необхідно навчити прийомам розумової діяльності: розчленування на частини, виділення ознак предмета або властивостей явищ природи. Необхідно навчити знаходити головні ознаки і другорядні. Як і інші методисти, В.М.Пакулова відзначає важливість такого прийому, як замальовка по пам'яті. Для дітей вкрай важливо володіти вмінням активізувати, оживляти минулий досвід і відтворювати чуттєвий образ. Крім того, цей прийом сприяє формуванню вміння схематичного просторового зображення [22].

Величезне значення для формування уявлень має порівняння предметів між собою. Після якого необхідно із сукупності ознак виділити головні і другорядні. Важливим кроком у формуванні уявлень є виділення найістотніших ознак предмета. На цьому етапі педагог контролює осмислення властивостей і ознак спостережуваного предмета.

На наступному етапі дія переноситься у внутрішній план. Тут дії виконуються беззвучно як промовляння «про себе». На цьому етапі після формування образу уявлення і осмислення його властивостей, діти засвоюють і слово, що позначає даний предмет. Слово з'єднується з образом, утворюючи разом єдине ціле.

На етапі виконання дії в плані внутрішньої мови відбувається подальше її вдосконалення. Тут дія дуже швидко набуває автоматичний перебіг. На цьому етапі сформована дія переходить на рівень інтелектуальний. Педагог повинен заохочувати дошкільнят до пояснення характеру нового уявлення своїми словами, повинен звертати увагу на вміння дітьми застосовувати свої знання.

Таким чином, формування уявлень на основі спостереження сприяє відображенню у свідомості дошкільнят дійсності в її істотних закономірних зв'язках і відносинах. Наступний механізм формування уявлень здійснюється шляхом опису.

Стосовно уявлень, які формуються у дошкільників, то вченими

(В.Давидов, Л.Зайцева, М.Осоріна, С.Рубінштейн та ін.) обґрунтовується необхідність вибудови цілісної системи, оскільки це стає фундаментом для подальшого перетворення уявлень у поняття і формування цілісної картини світу. До таких уявлень, згідно з Базовим компонентом відносять уявлення «про природу планети Земля і Всесвіту; про живі та неживі об'єкти природи; про зв'язки між рослинами і тваринами, їхні функції в природі; про залежність об'єктів природи від екологічних факторів; про особливості та умови розвитку рослин і тварин» [2].

Ці уявлення є динамічними, оскільки розширюються разом із новими знаннями про розвиток та зміни природних об'єктів. На думку Л.Зайцевої, усвідомлення істотних властивостей об'єктів природно-предметного довкілля відбувається ще у дітей дошкільного віку через спостереження, узагальнення [10]. М.Подд'яков у своїх дослідженнях акцентує увагу на тому, що ознайомлення дітей з динамікою змін у природі надзвичайно ефективно впливає на їх розумовий розвиток. Це досягається через регулярні спостереження, обговорення і фіксацію результатів цих спостережень в зручний спосіб (малюнки, схеми, календарі природи і т.ін.) [26].

Проблемі спостережень, розвитку спостережливості приділялося багато уваги в дослідженнях різних педагогів. У педагогічній літературі спостереження розглядається як:

1. важливий психічний процес (Г.О.Люблінська, С.Л.Рубінштейн);
2. вид пізнавальної навчальної діяльності (Б.Г.Ананьєв);
3. метод навчання (М.М.Скаткін, Л.В.Занков, І.Я.Лернер та ін.).

Різні підходи психологів до розуміння спостереження як форми пізнання світу, регламентує і різні форми його використання в освітньому процесі. Так, С.Рубінштейн розглядає спостереження як психічний процес [29], Б.Ананьєв – як аспект пізнавальної діяльності [1], І.Лернер – як метод навчання [24].

Відповідні умови забезпечуються тільки в процесі безпосереднього

спілкування з природними об'єктами: догляд за рослинами (як кімнатними, так і на свіжому повітрі); догляд за тваринами (акваріумними рибками, домашніми улюбленцями); екологічні заходи і т.ін.

1.2. Форми, засоби та методи ознайомлення дітей з природою

Становлення цілісної особистості дитини відбувається через формування її природознавчої компетентності, яка розглядається вченими як особистісне утворення, що включає уявлення, знання, навички і досвід відносин людини з природою. Для реалізації такого завдання необхідним є створення відповідного розвивального середовища з обґрунтованою методичною системою. Як відомо, будь-яка методична система включає в себе засоби, методи і форми організації освітнього процесу.

Стосовно предмету нашого дослідження, то схематично ці компоненти унаочнено на рис.1.1-1.3.



Рис.1.1-Засоби формування природознавчих компетентностей

Формування динамічних уявлень у дошкільників про розвиток живих істот передбачає застосування методів, які дозволяють здійснювати безпосередній контакт дитини з об'єктами спостереження.

Методи навчання – це способи спільної діяльності вихователя і дітей, під час якої формуються знання, навички, ставлення до оточуючого світу. Це може відбуватися і в процесі навчальних занять, і у повсякденному житті, і під час гри, тощо. Оскільки засвоєння матеріалу покращується у діяльності, то наукові розвідки і узагальнення педагогічного досвіду свідчать про пріоритетність проблемних ситуацій, пошукової роботи, експериментально-дослідних пошуків і т.ін.



Рис.1.2.- Методи формування у дітей уявлень про зміни у природі

Особливість пізнавальної сфери дошкільників полягає у конкретності мислення, невеликому життєвому досвіді, що вимагає

ознайомлення їх з природою робити якомога наочнішим. Для уточнення і закріплення утворюваних уявлень широко застосовують дидактичні ігри з натуральними предметами (листя, овочами, фруктами) або їх зображенням на картинках, невеликі бесіди.

Дітей старшої групи ознайомлюють з природою в основному шляхом спостережень під час екскурсій, прогулянок, ігор та праці. Але в цих групах велике місце відводять бесідам, розповідям вихователя з використанням картин, діафільмів і кінофільмів, читанню художньої літератури.

Значення і організація спостережень. Спостереження — це цілеспрямоване сприйняття, складний пізнавальний процес, в якому поєднуються чуттєве і раціональне.

На основі спільної дії аналізаторів дітей, завдяки слову вихователя в них утворюються конкретні знання, розвивається мислення, мова, виховується матеріалістичне ставлення, інтерес і любов до природи, почуття красивого. Організовані вихователем спостереження за натуральними об'єктами і явищами природи є основним способом ознайомлення дошкільників з природою.

Залежно від об'єкта і віку дітей спостереження можуть бути епізодичними, які тривають кілька хвилин, і тривалими (протягом кількох днів або тижнів). У групах раннього віку і молодших дітей можна залучати до спостережень за змінами у кутку живої природи. Ці спостереження короткочасні, але часто повторюються.

З дітьми середньої групи, крім короткочасних спостережень, організовують і триваліші, наприклад за змінами, які відбуваються з рослинами у кутках живої природи або на земельній ділянці.

У старшій групі тривалі спостереження займають найбільше місце і цінні тим, що діти мають можливість уловлювати послідовність у настанні явищ природи, їх видимий зв'язок. Ці спостереження в середній групі проводять під керівництвом вихователя, а в старшій групі діти

спостерігають самотійно.

Якщо діти вже обізнані з предметом або явищем, що вивчається, то вихователь розпочинає з запитань, які організують спостереження. Якщо предмет або явище дітям невідомі, то вихователь повідомляє, як вони називаються. Слово, що означає їх, діти кілька разів повторюють.

У процесі спостережень треба використовувати різноманітні аналізатори дітей, залучаючи їх до розглядання об'єкта, слухання звуків, які він видає, обмацування, і правильно називати те, що діти сприймають.

Робота аналізаторів активується, якщо під час спостережень застосовують ігрові та практичні дії дітей з натуральними об'єктами. Загальноновизнано, що все пізнається тільки через порівняння; тому цінним методичним прийомом, що активізує мислення дітей під час спостережень, є порівняння, зіставлення характерних особливостей об'єктів або явищ за розвитком і схожістю. Під час порівняння об'єктів природи діти легко встановлюють ознаки відмінності. Порівняння за відмінністю проводиться в усіх групах.

Схема спостережень допомагає спланувати всі його етапи (табл. 1.1). У порожні клітинки додаються малюнки дітей або заготовлені вихователем.

Таблиця 1.1. – План-схема спостережень за деревами весною

<i>Спостереження</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
<i>Тижні</i>				
На якому дереві з'явилися перші бруньки? (картинки із зображенням гілок з бруньками)				
На якому дереві з'явилися перші листочки? (картинки із зображенням гілок з маленькими листочками)				
Яке дерево зацвіло першим? (картинки із зображенням квітучих гілок)				

Наприклад, спостереження за змінами, які відбуваються з цибулею, є досить популярними. По-перше, вони не вимагають додаткових коштів, по-друге, такі спостереження легко повторити вдома, по-третє, є довготривалими і в різних умовах. Так, діти, спостерігаючи за цибулиною,

яку занурюють у воду, відзначають зміни у формі, кольорі, кількості і якості зеленого пір'я, встановлюють причини цих різниць. Весною пророщування цибулі на ділянці дозволяє дошкільникам прослідкувати процес появи зелені не тільки з старої цибулини, а з насіння.

Спостереження за зрізаними гілочками допомагають дітям побачити роль води, світла, добрив для появи листочків на цих гілках. Такі спостереження сприяють формуванню уявлень про зміни, які відбуваються у різні пори року, а також про роль людини у створенні сприятливих умов для рослин. Важливим чинником є самостійність отримання досвіду і знань дітьми в процесі довготривалих спостережень. На тиждень доцільно спланувати одне спостереження, а цикли таких спостережень можна присвятити різним представникам рослинного світу: кімнатним квітам, деревам або кущам на ділянці ЗДО, птахам, комахам тощо. Завдання педагога полягає у доборі методів і засобів, які актуалізують інтерес, увагу і бажання дітей спостерігати за динамічними змінами.

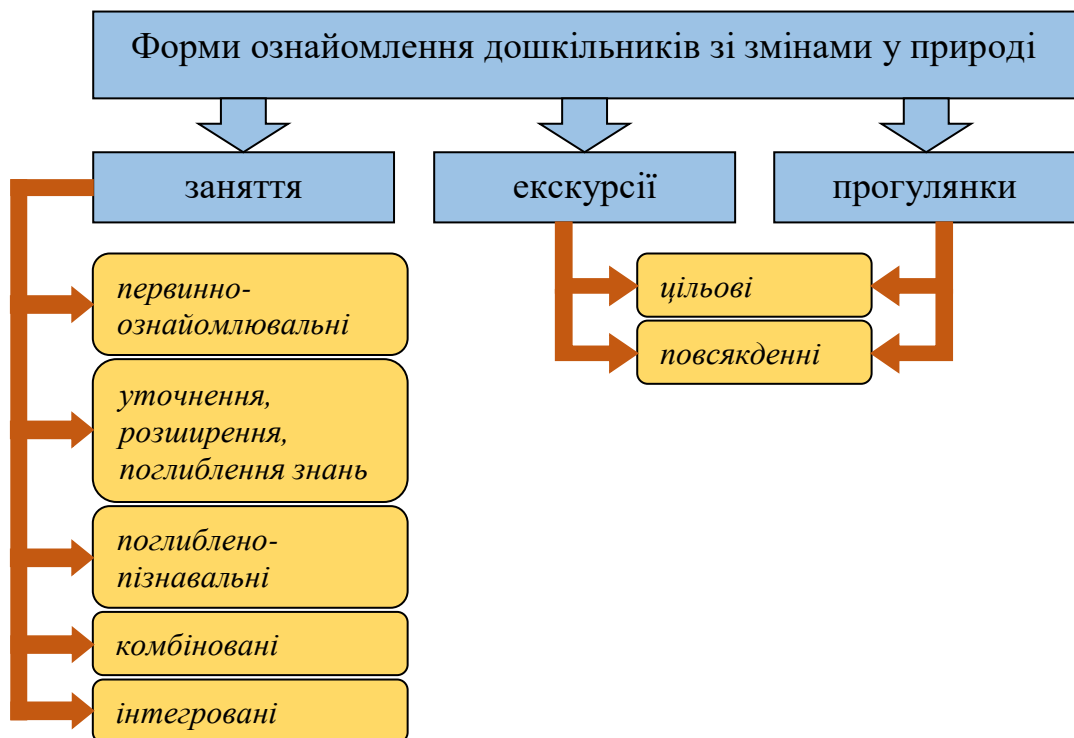


Рис.1.3. Форми ознайомлення дошкільників зі змінами у природі

Екскурсії готуються заздалегідь, мають чіткий план, сприяють формуванню уявлень про об'єкти природи, а також про зміни, які відбуваються в залежності від пори року. Прикладом може бути екскурсія до парку «Як рослини готуються до зими», метою якої є формування уявлень про стан рослин восени, про різні способи пристосувань рослин до умов середовища. За допомогою спостережень за листям, пояснюється дітям призначення опалого листа і різноманітність природи.

Прогулянки організуються як на території закладу дошкільної освіти, так і за його межами (цільові). На прогулянках мають місце колективні спостереження і заохочуються різноманітні індивідуальні спостереження за ініціативою дітей.

Комплексно, методична система дозволяє сформувати у дітей динамічні уявлення про зміни у природі через знайомство з характерними явищами та їх змінами у різні сезони. Так, наприклад, протягом осені дошкільники усвідомлюють, що скорочення дня спричиняє зменшення світла і тепла, збільшенню опадів. Це в свою чергу впливає на стан рослин (в'януть, скидають листя) і поведінку тварин (набирають вагу, готуються до зими або сплячки) і т.д.

Цікавою формою ознайомлення дошкільників зі змінами у природі є облаштування на ділянці закладу дошкільної освіти метеорологічного майданчика. Актуальність такого проекту пояснюється тим, що на сучасному етапі потреба людини у визначенні погоди на основі особистих спостережень за поведінкою рослин, тварин, деяких явищ неживої природи знижується через використання готових даних у цифрових пристроях.

Хоча вміння визначати погоду впливає на розвиток людини. Цей вид діяльності можна здійснювати в будь-якому місці, в будь-яку пору року, в будь-якому віці.

Прогнозування погоди дозволяє використовувати всі форми і методи

екологічної освіти дошкільників (повторні тривалі спостереження за рослинами на прогулянці, в центрі рослин, на природі); допомагає відкрити дітям невідоме у відомому, добре їм знайомому.

Знайомлячи дітей з народними прикметами, ми долучаємо їх до народної мудрості, народного досвіду, культури свого народу, виховуємо повагу до своїх предків, старшого покоління. Спостерігаючи самостійно, діти вчаться запам'ятовувати, аналізувати прикмети, супроводжуючи їх певними діями, вчаться робити замальовки. При цьому вони відчують непідробну радість відкриття, потребу у дослідженні.

Знайомство з «живими барометрами» сприяють формуванню дбайливого ставлення до природи, діти вчаться розуміти мову природи, знаходять впливи зміни погоди на навколишнє середовище.

У результаті реалізації такого проекту передбачається сформованість у дітей таких компетентностей:

- отримання елементарних уявлень про погоду і значення її в житті людини, про професію метеоролога;
- набуття навичок використання приладів для спостереження за погодою;
- сформованість найпростіших уявлень про температуру повітря, про напрямок вітру;
- знання прикмет, прислів'їв, приказок про погоду;
- визначення нової проблеми: «Яка погода очікує нас завтра?»
- знання чинників, які впливають на зміни погоди в даній місцевості;
- залучення батьків вихованців до освітнього процесу.

Прогнозування погоди сприяє підведенню дітей до філософського поняття про те, що все в світі взаємопов'язане (жива і нежива природа). Цей метод допомагає дітям розібратися в причинно-наслідкових зв'язках, розумінні екологічних закономірностей.

Розділ 2

Система роботи вихователя щодо формування у дошкільників динамічних уявлень про зміни в природі

2.1. Інтегровані заняття як форма засвоєння дітьми уявлень про природу

Під інтеграцією розуміють процес становлення цілісності. Визначення інтеграції як процесу взаємопроникнення, що означає не розчинення одного в іншому, а їхню єдність, тобто збереження взаємодіючих систем і налагодження між ними взаємних контактів, є найбільш вдалим для розуміння сутності інтеграції в освіті [28].

Інтеграція – об'єднання в ціле будь-яких окремих частин.

Сьогодні в жодному словнику чи довіднику немає методичного значення слова інтеграція. Відомо, що латинське слово *integratio* – відновлення, поповнення, *integer* – цілий, вживають у двох значеннях:

1. об'єднання в ціле будь-яких частин, елементів;
2. процес взаємного пристосування і об'єднання національних господарств двох і більше держав з однотипним суспільним устроєм [30].

Інтеграція – це створення нового цілого на основі виявлених однотипних елементів і частин в кількох раніше різних одиницях, пристосування цих елементів і частин та їх об'єднання в неіснуючий раніше моноліт особливої якості [28].

Інтегрований підхід забезпечує реалізацію методологічної, освітньої, розвиваючої і виховної функцій навчання. Основою методологічної функції є формування у дітей цілісних уявлень про природу, її розвиток, загальні принципи пізнання. Формуванню системності знань, їх глибини, усвідомленості і гнучкості сприяє освітня функція інтеграційного підходу. Та не тільки глибина засвоєних знань визначає рівень освіченості, важливе

уміння підійти до аналізу будь-якого об'єкта і явища з погляду різних навчальних предметів, поставити його в різні зв'язки і ситуації.

Мета інтегрованих занять – формування в дошкільників цілісного світогляду про навколишній світ, створення передумов для різнобічного розгляду певного об'єкта, поняття, явища; активізація їх пізнавальної діяльності, формування системного мислення; підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу, збудження уяви; створення творчої атмосфери в колективі, позитивного емоційного ставлення до пізнання; виявлення здібностей дітей та їх особливостей; підвищення інтересу до матеріалу, що вивчається; ефективна реалізація розвивально-виховної функції навчання.

Інтегровані заняття у дошкільному закладі організуються як у межах групи, так і під час прогулянок.

Наприклад, восени протягом трьох місяців доцільною є організація тематичних заходів, об'єднаних темою «Осінь різнокольорова».

Метою таких інтегрованих заходів є формування уявлень про осінь, як пору року (похолодання, опади, скорочення світлового дня); конкретизувати уявлення про рослини і тварини, пристосування їх до сезонних змін; виховувати прагнення бачити красу природи, виконувати доступні екологічні правила; формування уявлень про естетичні ознаки осінніх явищ природи (листопад); емоційний відгук на яскравість плодів, овочів; бажання обстежити, визначити на смак.

Взимку продовження формування динамічних уявлень про зміни в природі відбувається через формування уявлень про зимові природні явища: стало холодно, йде сніг, лід, слизько, можна впасти; розширення і збагачення знань дітей про особливості зимової природи (холод, мороз, снігопади, сильні вітри, особливості діяльності людей в місті, на селі; розвиток уміння помічати зміни в природі, порівнювати осінні і зимовий пейзажі. Залучати до участі в зимових забавах.

Наведемо деякі приклади завдань, виконання яких сприяє формуванню динамічних уявлень дошкільників.

Завдання 1

Ціль: визначити уявлення дітей про характерні особливості кожної пори року, закономірності повторюваних змін в житті природи від сезону до сезону (зміни неживої та живої природи, сезонну роботу людей в природі).

Дітям пропонуються картинки, на яких зображено природа в певний сезон. Зображення мають чітко характеризувати пору року, особливості життя людей, рослин та тварин.

Питання та завдання:

1. Як ти здогадався, що на картинці зображено саме літо (осінь, зима, весна)?
2. В яку пору року холодніше (тепліше) всього?
3. Яка зараз пора року? За якими ознаками ми визначаємо, що зараз весна (літо, осінь, зима)?
4. Яка пора року настає після весни?
5. Яка погода буває навесні (влітку, восени, зимою)? (Дитина має описати погоду словами) Як світить сонце? Як дує вітер? Чи йде сніг (дощ)?
6. Чому навесні розпускаються листя дерев, починають цвісти квіти?
7. В яку пору року багато трави, квітів? Знайди картинки і назви відомі тобі квіти.
8. Чому влітку на лузі багато метеликів?
9. Коли в'януть трава і квіти, жовтіють і опадають листя з дерев?
10. Розклади картки із зображенням дерева в різні сезони по порядку і розкажи, що відбувається з ним восени, взимку, навесні, влітку.
11. Як тварини готуються до зими? (Птахи відлітають, білка робить запаси, заєць стає білим і ін.)
12. Хто з тварин спить взимку? Чи сплять взимку заєць, вовк, лисиця?

13. Що роблять люди навесні (влітку, восени) в городі, полі, саду?

14. Яка пора року подобається тобі більше: зима чи літо? Чому?

Для того, щоб діти вміли класифікувати тварин з середовищем їх проживання проводиться гра «Виправ помилку». Необхідно створити ігрову ситуацію «Хто допоможе малечі?» для виявлення знань дітей про пристосування тварин до їх середовища проживання. Зміст ігрової ситуації полягає в тому, що педагог обирає картинку з твариною, картинка «оживає», тобто з'являлася іграшка тварини, зображені на картинці. Один з дітей кидав кубик на якому зображені різні місця існування (море, пустеля, ліс і т.д.). Іграшка відправлялася в ту середовище проживання, яка випала на кубику.

Тварина відправляється в подорож – хоче повернутися в своє середовище, але на шляху зустрічає багато перешкод. Для порятунку мандрівника діти повинні підібрати іншу тварину, яке в даній ситуації може надати допомогу. Повторно називати одних і тих же тварин не можна. Виграє той, хто знайшов більшу кількість помічників. Наприклад, педагог вибрав зайця. Заєць впав в море. Хто допоможе бідному зайчику? Допоміг кит, дельфін, краб. Знову кидаємо кубик. Пустеля. Хто допоможе? і т.д. Тривалість гри залежала від знань дітей в цій області.

Паралельно з закріпленням у дітей знань про вже відомих їм тварин ми знайомили їх з новими, їм незнайомими тваринами. Так, було проведено заняття «Мурахи і мурашники». (Додаток 9). Головним персонажем цієї ігрової ситуації був іграшка-мураха.

2.2. Метеорологічний майданчик як форма ознайомлення дітей зі змінами у природі

Створення у навчальних закладах мобільних та стаціонарних метеостанцій з такими засобами як флюгер, сонячні та пісочні годинники, календар погоди, термометр, дощомір, снігомір призначені для проведення нагляду та фіксації змін погоди.

Форми та методи реалізації створення майданчику:

- робота на заняттях;
- малювання на природі (на піску, на снігу, малювання пейзажів);
- спостереження, цільові прогулянки та екскурсії;
- індивідуальна робота з дітьми;
- розглядання репродукцій картин, фотографій, ілюстрацій;
- читання художньої літератури про природу;
- ранкові бесіди;
- робота з книжками;
- тематичні виставки;
- взаємодія з сім'єю.

Перший етап – підготовчий, у вересні можна виконувати такі завдання: ознайомлення батьків з темою, напрямками та етапами роботи; створення робочої програми і планування діяльності; збір інформації за темою; розроблення схеми метеомайданчика, підбір вимог до його організації.

Метеомайданчик повинен забезпечити проведення спостережень, практичних робіт, організувати системний нагляд за погодою, сезонними змінами, а також він має сприяти кращому розумінню мікроклімату навчального закладу. По його периметру має бути встановлена огорожа, також мають бути прокладені доріжки шириною 40-50 см. Метеомайданчик засівають травою, яку регулярно скошують до висоти в 20 см. Спостереження там проводяться щоденно, спостерігається

температура повітря, кількість осадків (виміряється за допомогою дощоміра). Восени та взимку визначається ступінь покриття та характер залягання сніжного покриву. Весною та восени щоденно вимірюється температура поверхні ґрунту. В щоденник спостережень заносяться також дані про погоду: дощ, сніг, туман, вітер, райдуга, іній, роса, град.

Другий етап – на метеомайданчику фіксується:

1. Вітер. Він являє собою рух повітря відносно поверхні землі і характеризується напрямом та швидкістю вітру. Швидкість і напрям вітру відрізняються великою нестійкістю, змінюючись в широких межах протягом короткого проміжку часу. За напрямом вітру приймають напрямлення звідки дує вітер. Для спостереження використовується флюгер. Він складається з нерухомого вертикального стрижня і рухомої частини – флюгерки, яка крутиться на стрижні і встановлюється по вітру так, щоб положення стрілки вказувало в тому напрямленні, звідки дує вітер. Флюгерка складається з лопаті і стрілки, що закріплені на трубі. На нижній частині стрижня знаходиться шриффт для визначення напрямку по сторонах світу за допомогою компаса.

Також для фіксації вітру використовується повітряний рукав, що визначає його силу:

- штиль – коли листя (гілки) нерухомі, рукав не встановлюється за вітром.
- Тихий вітер – колишуться окремі листочки на деревах, повітряний рукав також рухається.
- Легкий вітер – листя та тонкі гілочки дерев трохи качаються, рукав теж легко качається.
- Слабкий вітер – гілки та листя рухаються постійно, вітер розвиває рукав.
- Помірний вітер – вітер призводить в рух тонкі гілки і стовбури дерев, витягується рукав
- Свіжий вітер – качаються гілки та тонкі стовбури дерев, рукав

витагується.

- Сильний вітер – рухаються стовбури дерев, дерева шумлять.

Також за вітром можна спостерігати без використання спеціальних засобів. Наприклад напрям вітру можна визначити, дивлячись на рух трави, диму, легких предметів і т.ін.

2. Температура повітря. Спостереження за температурою повітря не проводяться на основі вимірів за допомогою спиртових термометрів. Термометр поміщений на спеціальному стенді, або в психрометричній жалюзійній будці. Вона складається з чотирьох жалюзійних стінок, підлоги, стелі та даху, укріплених на дерев'яній основі. Будка встановлена на метеомайданчику так, щоб навколо неї вільно циркулювало повітря. Вона має бути надійно закріплена і не коливатися навіть під час сильного вітру.

Спиртовий термометр служить для визначення температури повітря, він складається зі скляної трубки з пофарбованою рідиною. На шкалі є поділки. Кожна поділка означає один градус. Цифри, що знаходяться біля поділок означають число градусів. Нуль – границя між градусами тепла та холоду. Підрахунок температури починається з 0°. Вверх від нуля знаходять градуси тепла, а вниз – градуси холоду. Кінець стовпця пофарбованої рідини показує число градусів. Температуру записують за допомогою умовних знаків.

3. Також виміри проводяться за допомогою барометра, за його допомогою визначають атмосферний тиск в міліметрах ртутного стовпця. Всередині пристрою – тонкостінна гофрована коробка з металу з розрідженим повітрям. При зниженні тиску коробка розширюється, при піднятті – стискається. Коробка зв'язана з пружиною, яка рухає стрілку показника.

Барометр відмічає зміни, що відбуваються в повітрі. Він нагадує годинник, тільки замість годинної та хвилинної стрілки на чисел від 1 до 12 у нього одна малорухома стрілка, яка зазвичай вказує на поділку «754»,

та другу стрілку – контрольну, за її допомогою ми можемо визначити куди перемістилася перша стрілка.

Над числом «754» написано «змінно», ліворуч – «Буря», праворуч – «Дощ». Також є показники «Ясна» та «Сухо». Коли стрілка вказує на «Змінно», зазвичай не буває поганої погоди. В небі невелика кількість хмар та світить сонце.

Дуже рідко може йти легкий короткочасний дощ. Якщо стрілка рухається в сторону «Дощ», тобто праворуч, не слід очікувати поганої погоди. А якщо стрілка рухається ліворуч, то погода зіпсується. Цей рух означає, що повітря наситилося водяною парою, будуть опади: влітку – дощ, зимою – сніг. Барометр фіксує зміни в повітрі.

4. Час. Сонячний годинник дозволяє дітям вимір час за допомогою сонця.

5. Опади. Для вимірювання опадів використовується опадомір, це циліндрична, або конусовидна ємкість зі шкалою, за допомогою якої ми дізнаємося скільки міліметрів опадів випало за певний період.

6. Птахи. Діти також можуть спостерігати поведінку птахів, виготовивши для них годівнички, та встановивши на метеомайданчику. Вони навчаться піклуватися про них, та побачать як поводять себе пташки в різній обстановці, простежать які пташки прилітають в різні періоди року.

Всі спостереження фіксуються в стенд-календарі та аналізуються.

Існує багато народних прикмет, які характеризують погоду. Педагог може поставити перед дітьми завдання – перевірити достовірність цих прикмет, створити власні (табл.2.1).

Така діяльність сприяє розвитку творчих здібностей дітей.

Є прикмети з довгостроковим прогнозом. Але такі прикмети потребують багаторічної перевірки. З ними краще знайомити дітей старшого дошкільного віку.

Таблиця 2.1.- Таблиця народних прикмет, що характеризують погоду

Хто? Що?	Що робить?	Яка буде погода
Кішка	Прикриває ніс	Буде мороз
Ластівка	Низько літає	Буде дощ
Снігур	Свистить	Буде потепління
Гуси	Летять ключем	Наближається зима
Травневий жук	Літають групою	Наближається спекотне літо
Кріт	Вилізає з нори	Буде сильний дощ
Дощовий черв'як	Вилазить з землі	Буде сильний дощ
Метелик	Залітає в приміщення	Очікується гроза
Туман	Ввечері опускається на землю	Буде погана погода
Грім	Гримить уривчасто	Буде гарна погода
Грім	Гримить тихо	Дощ буде тихий
Ворони	Каркають весною	Буде тепло
Білий заєць	Зустрічається навесні	Очікується сніг
Ліс	Без вітру шумить	Буде дощ
Ліс	Не шумить і затихає	Буде гроза
Голки у їжаків	Опускається вниз	Буде дощ
Кіт	Шкребе кігтями	Буде дощ
Кіт	Спить животом доверху	Буде тепла погода
Кіт	Чхає	Погода зіпсується
Хмари	Проти вітру рухаються	Погіршиться погода
Дим	Стовпом	Мороз на вулиці
Дим	Стелиться по землі	Теплішає
Дрова	Голосно тріщать в печі	Мороз на вулиці
Собака	Валяється в снігу	Буде заметіль
Собака	Гризе траву	Буде дощ

Так як перевірка прикмети вимагає тривалих спостережень за деревами та чагарниками: горобиною, березою, дубом, осикою, і т.ін., птахами, явищами неживої природи. Так виявляються ознаки осені, зими, весни і літа.

Тематика занять на метеомайданчику може охоплювати напрями :

- Звідки дме вітер?
- Вимірювання опадів.
- Які бувають термометри?
- Чим виміряти швидкість вітру?
- Для чого потрібен барометр?
- Які бувають хмари?
- Яка буває ґрунт.
- Які бувають сонячний годинник?
- Ми – юні метеорологи.

2.3. Організація співпраці з батьками щодо формування у дошкільників динамічних уявлень

Велике значення у формуванні природознавчих та екологічних уявлень має робота з батьками. Тісна взаємодія з батьками – необхідна умова успішної роботи з дітьми.

У Базовому компоненті дошкільної освіти кожний освітній напрям реалізується також і через участь батьків в освітньому процесі. Стосовно напрямку «Дитина в природному довкіллі», то залучення батьків до формування природничо-екологічних компетентностей дошкільників визначається через низку завдань: «формування у дитини поняття про себе як про мешканця планети Земля, від якого також залежить життя всього живого; виявлення власної обізнаності та в ознайомленні дитини та інших членів родини з інформацією про те, як зберігають природні ресурси та дбають про довкілля в країні; надання дитині власного прикладу відповідальної, розумної і виваженої поведінки щодо збереження ресурсів у повсякденному житті родини та розв'язання екологічних проблем власної громади; формування у різний спосіб уявлень про екологічні проблеми свого міста, селища» [2].

На батьківських зборах потрібно ознайомлювати батьків із завданнями, які вирішуються під час освітнього процесу у закладах дошкільної освіти. Анкетування батьків дає змогу з'ясувати проблеми у сімейному вихованні та спланувати цикл консультацій для батьків, залучити їх до вирішення спільних завдань.

Стосовно предмету нашого дослідження, аналіз відповідей батьків дозволяє виконати констатувальний зріз вихідного рівня сформованості уявлень дітей про зміни в природі та спланувати спільні заходи щодо підвищення такого рівня. Наведемо приклад такої анкети.

1. Як Ви думаєте, з якого віку можна знайомити дітей з природою?
2. Що Ви вважаєте своїм будинком? (Місце, де Ви живете.

Безпосередньо Ваш будинок, квартира. Рідний край)

3. Що, на Вашу думку, є «Спільним будинком»? Ви часто гуляєте з дитиною?

4. Де Ви любите гуляти найбільше?

5. Як Ваша дитина відноситься до об'єктів природи?

6. Яку погоду Ви любите? Чому?

7. Любить Ваша дитина спостерігати? (Так, любить. Ні, не любить. Не знаю)

8. За чим (ким) любить спостерігати Ваша дитина?

9. Як довго Ваша дитина може спостерігати?

10. Чи може Ваша дитина зробити висновки про побачене?

11. Чи просить Вас дитина пояснити явище природи, поведки комах, птахів, тварин?

Темами консультацій для батьків можуть бути: «Організація ігор природничого змісту», «Сезонні спостереження у природі», «Лікарські трави та їх застосування у народній медицині», «Організація відпочинку на природі влітку».

Ефективною формою є участь батьків у різних природознавчих та екологічних акціях з облаштування ділянки для вирощування та спостереження за рослинами; з облаштування метеорологічного майданчика. Разом з батьками діти беруть участь в екологічному десанті «Прикрасимо землю деревами і квітами».

Кожного року разом з дітьми та батьками 1 квітня у Всесвітній день птахів проводиться свято «Птахи – наші друзі», де діти беруть участь у різних іграх, вікторинах, відгадуванні загадок, розповідають про птахів, ознайомлюють з легендами про птахів, яких в Україні вважають оберегами (лелеками). У межах цього заходу можна підготувати виставку малюнків та виробів, присвячених птахам.

Восени організовується розширення і систематизація знань дошкільнят про зимуючих і перелітних птахів Херсонської області,

особливості їх пристосування до навколишнього середовища, особливості підготовки птахів (зимуючих і перелітних) до холодної пори року. Діти вчать встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між природними явищами.

Висновки

Аналіз психолого-педагогічних джерел дозволив нам виокремити поняття «уявлення» як «чуттєво-наочний образ предметів або явищ дійсності, що зберігається і відтворюється у свідомості людини поза безпосереднім впливом їх на органи чуттів», який виникає на основі минулого досвіду (даних відчуттів і сприйняття) шляхом його відтворення в пам'яті або уяві.

Вчені виділяють два різних, але взаємопов'язаних шляхи формування наявних у дітей уявлень про навколишні предмети і явища. Перший шлях – формування уявлень в процесі безпосереднього сприйняття предметів, але без їх практичного перетворення. На основі перцептивних дій у дітей формується вміння відтворювати в уяві різні предмети і явища, які до цього виступали як об'єкти їх сприйняття. Другий шлях – формування уявлень в процесі практичної, перетворюючої діяльності самих дітей. Засвоєні з допомогою дорослого способи практичного перетворення предметів виступають як потужний інструмент пізнання навколишнього світу.

У роботі описано механізм формування уявлень, який складається з п'яти етапів: сприйняття предмета; виділення відмінних рис у предметів або явищ; знаходження ще одного такого ж предмета (для закріплення сприйняття); замальовка по пам'яті (як сформувалося уявлення); зовнішня мовленнєва дія (для закріплення уявлень), (перший і другий етапи найчастіше реалізуються в процесі взаємодії з природою).

Становлення цілісної особистості дитини відбувається через формування її природознавчої компетентності, яка розглядається вченими як особистісне утворення, що включає уявлення, знання, навички і досвід відносин людини з природою. Для реалізації такого завдання необхідним є створення відповідного розвивального середовища з обґрунтованою методичною системою. Як відомо, будь-яка методична система включає в

себе засоби, методи і форми організації освітнього процесу.

У роботі обґрунтовано, що стосовно формування у дошкільників динамічних уявлень про зміни в природі, доцільними будуть такі методи навчання як бесіди, спостереження, експерименти, створення проблемних ситуацій, пошукова робота, творчі завдання, ТРВЗ. Формами є заняття, екскурсії, прогулянки (цільові та щоденні).

Інтегрований підхід забезпечує реалізацію методологічної, освітньої, розвиваючої і виховної функцій навчання. Основою методологічної функції є формування у дітей цілісних уявлень про природу, її розвиток, загальні принципи пізнання. Мета інтегрованих занять – формування в дошкільників цілісного світогляду про навколишній світ, створення передумов для різнобічного розгляду певного об'єкта, поняття, явища; активізація їх пізнавальної діяльності, формування системного мислення; підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу, збудження уяви; створення творчої атмосфери в колективі, позитивного емоційного ставлення до пізнання; виявлення здібностей дітей та їх особливостей; підвищення інтересу до матеріалу, що вивчається; ефективна реалізація розвивально-виховної функції навчання.

Інтегровані заняття у дошкільному закладі організуються як у межах групи, так і під час прогулянок. Комплексно, методична система дозволяє сформулювати у дітей динамічні уявлення про зміни у природі через знайомство з характерними явищами та їх змінами у різні сезони.

Цікавою формою ознайомлення дошкільників зі змінами у природі є облаштування на ділянці закладу дошкільної освіти метеорологічного майданчика. Актуальність такого проекту пояснюється тим, що на сучасному етапі потреба людини у визначенні погоди на основі особистих спостережень за поведінкою рослин, тварин, деяких явищ неживої природи знижується через використання готових даних у цифрових пристроях.

Знайомлячи дітей з народними прикметами, ми долучаємо їх до народної мудрості, народного досвіду, культури свого народу, виховуємо

повагу до своїх предків, старшого покоління. Спостерігаючи самостійно, діти вчаться запам'ятовувати, аналізувати прикмети, супроводжуючи їх певними діями, вчаться робити замальовки. При цьому вони відчують непідробну радість відкриття, потребу у дослідженні.

Знайомство з «живими барометрами» сприяють формуванню дбайливого ставлення до природи, діти вчаться розуміти мову природи, знаходять впливи зміни погоди на навколишнє середовище.

Велике значення у формуванні природознавчих та екологічних уявлень має робота з батьками. Тісна взаємодія з батьками – необхідна умова успішної роботи з дітьми. У Базовому компоненті дошкільної освіти кожний освітній напрям реалізується також і через участь батьків в освітньому процесі.

Аналіз результатів випускного дослідження дозволяє зробити висновок, що успішність реалізації методичної системи формування у дошкільників динамічних уявлень про зміни в природі забезпечується завдяки науково обгрунтованій і систематичній спільній роботі педагогів закладу дошкільної освіти і батьків дітей.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. С.Петербург: Питер, 2010. 288 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. [URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redakt_siyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redakt_siyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf)
3. Біленька Г.В., Науменко Т.С., Половіна О.А. Дошкільнятам про світ природи. Київ, 2013р.
4. Венгер Л.А. Восприятие и обучение. (Дошкольный возраст). М.: Просвещение, 1969. 365 с.
5. Гальперин П.Я. Методы обучения и умственное развитие ребенка. М.: Изд-во МГУ, 1985. 45 с.
6. Гальперин П.Я., Эльконин Д.Б. К анализу теории Ж.Пиаже о развитии детского мышления. Флейвелл Дж. Генетическая психология Жана Пиаже: Пер. с англ. М.: Просвещение, 1967. С.596-621.
7. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения. М.: Просвещение, 1986. 245 с.
8. Диагностика умственного развития дошкольников. / Под ред. Л.А.Венгера, В.В.Холмовской. М.: Педагогика, 1978. 365 с.
9. Зайцева Л.І. Знання про об'єкти довкілля як засіб розвитку початків обдарованості дитини-дошкільника. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2014. № 5 (24). С.29-35.
10. Зайцева Л.І. Процесуальна складова засвоєння дітьми дошкільного віку наукових знань про об'єкти довкілля. Навчально-дослідницька діяльність дітей: досвід організації, дидактичні напрацювання, особливості формування навчально-дослідних умінь: матеріали Всеукр. наук-практ. конф. Кіровоград: КПУ, 2014. С.5-7.
11. Зайцева Л.І. Формування у старших дошкільників

науковопрактичного досвіду в сфері природно-предметного докілья (теоретикометодичний аспект): монографія. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2012. 382 с.

12. Запорожец А.В. Педагогические и психологические проблемы всестороннего развития и подготовки к школе старших дошкольников / А.В. Запорожец. Дошкольное воспитание. 1972. Т.4. С.37-42.
13. Ілліченко В.Р. Концептуальні основи інтеграції змісту природничонаукової освіти. Освітня програма «Довкілья» / за ред. В.Р.Ільченко. Київ-Полтава: Довкілья-К, 2004. 133 с.
14. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г.С. Костюк та ін.; за ред. Л.М.Проколієнко. Київ: Рад. шк., 1989. 608 с.
15. Крутій К.Л. «Світ неживої природи». Запоріжжя, 2000р
16. Леонтьев А.Н. Психическое развитие ребенка в дошкольном возрасте. Психическое развитие ребенка дошкольного возраста. / Под ред. А.Н. Леонтьева. М.: Просвещение, 1948. 427 с.
17. Люблинская А.А. Детская психология. М.: Просвещение, 1975. 415с.
18. Минская Г.И. Переход от наглядно-действенного к рассуждающему мышлению у детей дошкольного возраста: автореф. дис. канд. пед. наук (по психологии) / Акад. пед. наук РСФСР, Науч.-исслед. ин-т психологии. М., 1954. 14с. URL: http://elib.gnpbu.ru/text/referat_minskaya_perehod-ot-naglyadno_1954/
19. Николаева С.Н. Место игры в экологическом воспитании дошкольников. М.: Новая школа, 1996. 260 с.
20. Ознайомлення дошкільників із докільям. Дитячий садок. 2006, Груд. (чис. 47). С.2-21.
21. Основы дошкольной педагогики. / Под ред. А.В.Запорожца, Т.А.Марковой. М.: Педагогика, 1980. 272 с.

22. Пакулова В.М. Методика преподавания природоведения. М.: Просвещение, 1990. 256 с.
23. Піроженко Т.О. Спілкування дитини з оточенням як презентація особистісних досягнень. Актуальні проблеми психології. Т. IV – Психологопедагогічні основи розвитку особистісного потенціалу дитини в сучасному суспільстві: зб. наук. статей. Київ: Ін-т психології ім. Г.С. Костюка, 2006. С.15-26.
24. Пиаже Ж. Избранные психологические труды. Психология интеллекта. М.: Просвещение, 1969. 659 с.
25. Планета – наш дом: Мир вокруг нас: Учебная хрестоматия по основам экологии для дошкольников и младших школьников / Авт.-сост. И.Г.Белавина, Н.Г.Найденская. М.: Лайда, 1995. 228 с.
26. Поддьяков Н.Н. Творчество и саморазвитие детей дошкольного возраста: Концептуальный аспект. Волгоград: Перемена, 1994. 48 с.
27. Проект «Метеоплощадка в детском саду». URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BE%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D1%89%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%B4%D0%B5%D1%82%20%D1%81%D0%B0%D0%B4%D1%83.%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BE%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D1%89%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%B4%D0%B5%D1%82%20%D1%81%D0%B0%D0%B4%D1%83.%20(1).pdf)
28. Развитие мышления и умственное воспитание дошкольников / Под ред. Н.Н.Поддьякова и А.Ф.Говорковой. М.: Просвещение, 1985. 330 с.
29. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии / Отв. ред. Е.В. Шорохова. М.: Педагогика, 1973. 423 с.
30. Словник української мови: в 11 томах. Том 10, 1979. Стор. 545. URL: <http://sum.in.ua/p/10/545/2>
31. Саган О.В. Інтегрований підхід до формування економічної грамотності учнів початкової школи. Таврійський вісник освіти. Херсон: Вид-во РІПО. №1. 2006. С.40-46.

32. Саган О.В. Интегрированный подход к экологическому воспитанию детей дошкольного возраста. Таврійський вісник освіти. Херсон: Вид-во РІПО. №4. 2006. С101-104.
33. Тарасенко Г.С. Відкрийте дітям дивосвіт природи: poradnik для батьків з виховання душі і серця дитини. Вінниця, 2008. 240 с.
34. Українське народознавство: Мій рідний край, моя земля / Уклад. А.М.Богущ, Г.І.Григоренко, В.О.Інжестойкова та ін. Запоріжжя, 1993. 79с.
35. Шелестова Л.В. Навчання читання як засіб інтелектуального розвитку дошкільників. Проблеми діагностики та проектування розвитку обдарованих дошкільників: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 10-11 квіт. 2012 р. Одеса. Київ: ТОВ Інформаційні системи, 2012. 192 с.
36. Эльконин Д.Б. Психическое развитие в детских возрастах: избранные психологические труды. Москва–Воронеж: Институт практической психологии; Модэк, 1997. 416 с.
37. Ягодковский К.П. Вопросы общей методики естествознания. М.: Учпедгиз, 1954. 384 с.
38. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. К., 1993 С.213-224
39. Яришева Н.Ф. Цільові прогулянки в природі: Методичний посібник К., 1997.
40. Яришева Н.Ф. Цільові прогулянки до парків і скверів. Дошкільне виховання. 2003. №3. С.14-16.
41. Sagan O. A System of Effective Tasks in Blended Learning on the Basis of Bloom's Taxonomy. E-learning and STEM Education Scientific Editor Eugenia Smyrnova-Trybulska "E-learning", 11, Katowice-Cieszyn 2019, pp. 171-187 DOI: 10.34916/el.2019.11.12

Додатки

Додаток А

Консультація для батьків: «Дитина відкриває світ природи».

Природа має важливий вплив на формування особистості, її, моральне, естетичне, трудове і фізичне виховання і розумовий розвиток. Кожна людина пам'ятає найяскравіші враження дитинства. Це чиста річка, в якій купалися, ліс, де вперше почули спів птахів, сонячна галявина, на якій збирали суницю. А ось якими виростуть наші діти, залежить від нас, батьків. Ми повинні навчити їх не тільки брати, але й піклуватися про природу, охороняти і примножувати її багатства.

Виховання правильного ставлення дітей до природи, вміння дбайливо поводитися з живими істотами може бути повноцінно здійснено в дошкільний період лише в тому випадку, якщо система роботи в дитячому саду будується на взаємодії з сім'ями вихованців. Кожен батько розуміє, що малечу своїм прикладом вчимо: не рвати без потреби квіти, не ламати чагарники, не псувати дерева; бережно ставитися до комах, птахів, тварин, при необхідності надавати їм допомогу.

І кожен дорослий може: в доступній формі пояснювати дітям взаємозв'язок природи і людини; виховувати дбайливе ставлення до хліба і інших продуктів, до води і електроенергії. Шановні батьки, подивіться на світ очима своїх дітей. Не пропустіть будь-який момент, прищепити дітям любов до рідної природи. Навчіть їх бути спостережливими, бачити незвичайне в звичайному. Спостерігаючи, дитина, розширює свій кругозір, стає допитливою. Розвиває увагу, мислення. А найголовніше, це не вимагає особливого часу. Крокуючи в дитячий сад, помилуйтеся, як прокидається сонечко, шелестить листя від легкого подиху вітру. Або як хрумтить сніжок під ногами, важливо пливуть по небу легкі хмари. Які тендітні і несхожі один на одного сніжинки. Можна згадати вірші про природу, загадки.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Свинцова Світлана Вікторівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть

бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

(дата)



Світлана Свинцова